

EXPOZIȚIA PAVILIONARĂ – DEMERS COMPLEMENTAR FUNDAMENTAL AL MUZEULUI CIVILIZAȚIEI POPULARE TRADIȚIONALE “ASTRA”

Valer Deleanu

01. Conceput ca un muzeu în aer liber, Muzeul Tehnicii Populare (1963 – 1990), muzeu în care monumente transferate din teren și reconstruite (cu respectarea tuturor măsurilor de păstrare a autenticității lor, de respectare a criteriilor științifice și muzeologice) în spațiul Pădurii Dumbrava se înscriau în modalitățile specifice de reprezentare în astfel de muzee, se complectă firesc prin Secția de Artă Populară – secție pavilionară în cadrul Complexului Muzeal Brukental din acea vreme. Din 1974, prin unirea celor două secții, expoziția pavilionară a devenit o componentă strâns legată de M.T.P. printr-o concepție unitară teoretic și de reprezentare muzeală a unui bogat patrimoniu etnografic, contribuind la reprofilarea treptată a Muzeului Tehnicii Populare într-un Muzeu al Civilizației Populare Tradiționale, proiect existent încă în Programul Societății ASTRA.

02. Expoziția Secției de Artă Populară a fost organizată în anul 1957 de un colectiv de muzeografi talentați sub conducerea lui Cornel Irimie. A fost la vremea ei una din cele mai moderne și mai științifice realizate expoziții din țara și s-a bucurat de un meritat prestigiu și în rândul vizitatorilor din străinătate. Realizând o asociere exemplară a spațiului muzeal oferit de primul nivel al Palatului Brukenthal, cu fenomenele populare tematice reprezentate în fiecare sală (atât din aria culturii și civilizației populare românești dar și a populației săsești și maghiare din Transilvania), expoziția se referea la arta populară, în cuprindere națională. A fost o experiență reușită din care s-au tras concluzii pentru profilul tematic al Muzeului în Aer Liber, înființat din 1963, deși demersurile pentru organizarea sa au început din 1956, aproape în paralel cu realizarea expoziției pavilionare. Muzeul din Dumbrava a fost gândit ca un muzeu de reprezentare a patrimoniului sub forma de monumente (monumente de tehnică populară), solicitând eforturi și demersuri specifice, dar trebuie spus că întemeietorii săi, o echipă de specialiști conduși tot de Cornel Irimie, a luat în considerație încă de la început construcția unui pavilion expozițional de mari dimensiuni, cu funcții complexe, inclusiv de găzduire a unor expoziții permanente sau temporare care să complecteze tematica M.T.P. Deoarece atenția principală a fost acordată firesc spre salvarea patrimoniului monumental și din cauza dificultăților de realizare a unui asemenea obiectiv, acesta a fost lăsat pe plan secundar, limitându-se la proiecte arhitecturale și la o politică de achiziții în care monumentele erau prioritare.

03. Timp de 8 ani Expoziția de Artă Populară a fost o experiență iar în continuare, după 1963 a construit o echilibrare în reprezentarea culturii și artei populare în raport cu muzeul din Dumbrava. Dar realitățile etnografice românești fiind complexe și recunoscute ca atare în cadrul Colocviilor Interdisciplinare de Istorie a Civilizației Populare Românești, patronate de muzeul sibian iar experiența europeană întărind această recunoaștere, existența paralelă a celor două expoziții se cerea regândită în cadrul mai complex al reorganizării M.T.P. într-un Muzeu al Civilizației Populare Tradiționale. Cercetarea tematică de teren a arătat că fenomenele de civilizație populară nu se rezumă doar la tehnică și tehnologii ci au o complexitate mult mai mare iar patrimoniul e mult mai divers și mai bogat decât se credea în anii 50 sau 60 ai sec. XX. Cercetările de muzeografie au dat deasemenea date despre importanța și rolul expozițiilor pavilionare în context cu cele în aer liber, pe care Societatea ASTRA o avea încă de la începutul sec. XX (mai precis din anul 1905, de la inaugurarea Muzeului Asociațiunii). Din această pricină s-a simțit nevoia complectării tematice a muzeului în aer liber, chiar în spațiul său a unor expoziții pavilionare care să complecteze expoziția monumentală. Primul pas a fost făcut prin organizarea unei Expoziții permanente a Planului Tematic, menită să explice vizitatorilor, dar și specialiștilor caracterul original al muzeului din Dumbravă. Expoziția a fost realizată într-o cabană transferată din Păliniș care asigură prin dimensiunile sale (8.00 x 6.00 m) o suprafață expozabilă de 48,00 m.p. Exponatele bidimensionale și tridimensionale (machete din colecția ASTRA și machete noi realizate de meșterii muzeului și de copiii și instructorii lor din cadrul Casei Pionierilor din Sibiu) “povesteau” istoricul ideilor și a realizării muzeului și explicau tipul unic de muzeu tematic în aer liber din România.

0.4. Dezvoltarea Muzeului în Aer Liber a dovedit că și aceste forme de prezentare a unor expoziții permanente nu este în măsură să îndeplinească dezideratul unei reprezentări complete etnomuzeale a fenomenologiei civilizației populare. Soluția era în continuare văzută în cadrul unui Complex multifuncțional dotat și cu săli de expoziții permanente în care cel puțin tematica populară să fie reprezentată prin serii tipologice de unelte și prin reprezentarea contextuală a mediului în care instalațiile utilizate în ocupații și meșteșuguri, tehnologiile, implicările social-culturale și spirituale să fie prezentate în complectare monumentelor din sectoarele tematice ale muzeului. Chiar și orientarea reprezentării tehnicii populare în context gospodăresc se dovedea incomplet în raport cu marea diversitate și marea originalitate a fenomenelor din câmpul de civilizație populară, cu intensitatea dinamicii sale dia- și sincronice.

1. Până în anul 1990 n-a lipsit preocuparea pentru expoziții temporare care să acopere “golul” de reprezentare prin patrimoniu etnomuzeal, a complexității fenomenelor din câmpul de civilizație populară. Folosind spații adecvate sau mai puțin adecvate M.T.P. ca unică secție etnomuzeografică a realizat o gamă largă de expoziții temporare prin care pe lângă complectarea patrimoniului expus în monumente se realiza și rotația sa în reprezentare expozițională. În același timp scopul acestor expoziții era de a da dimensiune mai completă înțelegerii patrimoniului în contextul sau de civilizație populară: o tematică variată (expoziții medalion monografice de vetre etnografice și de creatori populari, documentare pe teme de civilizație și cultură populară) care au avut un larg ecou în oraș și în țară. Expoziții pe asemenea teme, realizate în sala de la “Casa Artelor” în anii 70-80 au fost consacrate pescuitului popular, mijloacelor populare de transport, de asemenea Mărginimii Sibiului ca vatră de cultură și civilizație românească dar și aniversării a 20 de ani de existență a MTP. Toate aceste experiențe expoziționale au constituit pași spre înțelegerea necesității unei restructurări a Muzeului în Aer Liber spre o cuprindere largă a fenomenului și patrimoniului etnografic.

2. A venit anul 1989 și în 1990 M.T.P. a devenit Muzeu al Civilizației Populare Tradiționale din România. Din păcate, expoziția de artă populară a fost dezafectată prin separarea celor două muzee sibieni. Rolul refacerii ei a revenit noului Muzeu al Civilizației Transilvane. Muzeul din Dumbrava a continuat activitatea sa de dezvoltare patrimonială și organizatorică. Muzeul s-a reorganizat spre cuprinderea unui domeniu complex și a reluat proiectul program etnomuzeal al Societății ASTRA. Numărul de monumente și sectoare tematice a crescut. Cu atât mai necesară era reprezentarea fenomenologiei populare românești prin diversitatea de forme muzeologice, inclusiv prin expoziții permanente și temporare într-o concepție unică de integrare a funcțiilor de valorificare expozițională monumental-instrumentală și semnificații ale culturii și civilizației populare.

3. Expoziția permanentă Planul Tematic a rămas în continuare în cadrul muzeului Dumbrava. Ea a fost reorganizată în anul 1993 și ulterior în 1996, 1999 prin contribuția secției de grafică și computerizare a Muzeului în așa fel încât în prezent cuprinde o largă arie de probleme: de la locul muzeului în plan național și internațional, la proiectele sale de dezvoltare, trecând prin rădăcinile sale conceptuale și organizatorice ale Muzeului Asociațiunii, prin cercetare și activități specific muzeale și de conservare și restaurare la valorificarea patrimoniului sau pentru public. În acest fel expoziția ține la curent vizitatorii cu tot ceea ce reprezintă muzeul ca specific de activitate, toată informația sa de bază pentru o înțelegere mai completă a sectoarelor sale tematice.

4. Pentru a suplinii lipsa unui Complex muzeal polifuncțional, în anul 1990 a fost achiziționat un pavilion de mari dimensiuni (35,00 x 9,00 m) cu suprafață expozițională de 25,00 x 9,00 = 225 m.p., amenajat din 1991 ca pavilion expozițional pentru expoziții temporare și și de depozitare a materialelor muzeotehnice în două “buzunare” laterale.

Tematica expozițiilor temporare organizate dealungul a 10 ani a fost circumscrisă concepției generale a noului muzeu civilizația populară tradițională în toată complexitatea sa fenomenologică, realizând anual, în sezonul estival (18 mai – 15 octombrie) expoziții de ținută care să complecteze profilul său tematic și patrimoniul său muzeal în strânsa relație cu cea de “museum vivum”: interiorul pentru expoziții iar “prisma” pentru standuri de prezentare a creației populare în timpul unor manifestări specifice. Până la realizarea unui Pavilion multifuncțional acest pavilion, amplasat într-o poziție centrală în muzeu, legând între ele cele 4 și apoi 6 sectoare tematice, suplinește reprezentarea fenomenelor de civilizație populară dincolo de monumentele de civilizație (gospodării și instalații). De-a lungul anilor, expozițiile organizate în acest pavilion au fost:

1991 “Civilizație Populară Românească” (V. Deleanu, A. Rozor) organizată cu prilejul Colocviului Interdisciplinar de Istorie a Civilizației Populare ed. V;

- 1992 “130 de ani de etnografie românească în Transilvania” (Ana Grama, Aurelia Marcu, Cornelia Gangolea, Valer Deleanu);
- 1993 “De la Muzeul Asociațiunii la Muzeul Civilizației Populare Tradiționale ASTRA” (Dr. Corneliu Bucur, Ana Grama, Valer Deleanu);
- 1994 “De la strămoși pentru urmași” (Ana Grama), expoziție realizată în colaborare cu Muzeul Brukenthal;
- 1995 “90 de ani de etnomuzeologie românească transilvăneană” (Ana Grama);
- 1996 “Ceramica populară în România” (Aurel Rozor);
- 1997 “Vehicule cu roți în România” (Valer Deleanu);
- 1998 “Valori arhetipale în civilizația populară românească” (Dr. Corneliu Bucur, Valer Deleanu);
- 1999 “Mărginenii Sibiului” (Ovidiu Calboreanu);
- 2000 “Valori creștine în civilizația populară românească” (Valer Deleanu, Aurelia Marcu, Cornelia Gangolea);

După cum se observă tematica acestor expoziții a avut ca scop în primii ani ai deceniului 90 argumentarea prin documente și exponate a tradițiilor etnografice și etnomuzeologice românești din Transilvania pe baza cărora a apărut nu întâmplător la Sibiu cel mai mare muzeu etnografic în aer liber din țară. De asemenea s-a acordat atenție rolului istoric al muzeelor sibiene în salvarea și conservarea patrimoniului etnografic și de altă natură. După o scurtă experiență de prezentare a civilizației populare românești în 1991, în cea de a doua jumătate a deceniului 90 expozițiile au trecut la teme de civilizație tradițională populară realizând sinteze tematice sau reluarea unor teme tratate, dar într-o nouă concepție expozițională, așa cum s-a întâmplat cu Mărginimea Sibiului. Una din expoziții tratând o temă inedită (valori arhetipale) a fost complectată în cercetare cu o temă de contract cu Ministerul Cercetării și Tehnologiei privind tipologia instrumentarului de muncă în civilizația populară. Din anul 2000 tendința spre reprezentarea componentelor spirituale ale civilizației populare românești a început să devină un factor constant al acestor expoziții (cu prilejul “Jubileului 2000 – Două milenii de creștinism”, milenii cu puternică implementare a valorilor creștine în civilizația românească populară, civilizație de tip european prin toate compartimentele sale). În viitor tematica expozițiilor în cadrul pavilionului expozițional din Muzeul în Aer Liber va continua să de atenție fenomenelor complexe etnografice privind vatra și semnificația sa în civilizația populară, nunta românească, rolul unor zone etnografice (Țara Oltului) în istoria civilizației populare românești, satul ca locuire complexă, etc.

Experiența expozițiilor permanente și temporare din Muzeul în Aer Liber ASTRA nu epuizează activitatea de realizare de expoziții ale Muzeului ASTRA. Ele sunt numeroase și reprezintă o activitate recunoscută în oraș și țară a talentului muzeografilor sibiieni legați de tradiția ASTREI și a tuturor celor ce contribuie la realizarea acestor expoziții pe toate funcțiile și compartimentele de organizare.

5. Experiența muzeologică câștigată în ultimii 10 ani, de realizare a expozițiilor temporare în incinta Muzeului în Aer Liber poate fi concentrată în câteva concluzii:

- (1) Tematica expozițiilor trebuie adaptată problematicii civilizației populare tradiționale într-o modalitate diversificată și modernă privind prezentarea patrimoniului muzeal; interesul publicului pentru asemenea teme este un factor stimulat;
- (2) Rezolvarea problemelor de conservare-restaurare prin colaborare în bune condiții, așa cum a arătat experiența anilor 90; competența Laboratorului Zonal de Conservare și Restaurare a contribuit la creșterea ținutei expozițiilor și la eficiența lor;
- (3) Necesitatea specializării unei echipe de organizare a expozițiilor care să beneficieze în colaborare de specialiști cu bună pregătire în domeniu a Secției de Grafică – Computerizare;
- (4) Perfecționarea modalităților de organizare muzeală prin modernizarea expunerii și diversificarea formelor muzeografice de valorificare a patrimoniului;
- (5) Colaborări cu alte muzee din țară și din alte țări; itinerarea unor expoziții;
- (6) Participarea tot mai largă a Studiului ASTRA FILM la cercetarea tematică legată de dezvoltarea muzeului și de organizarea expozițiilor temporare.

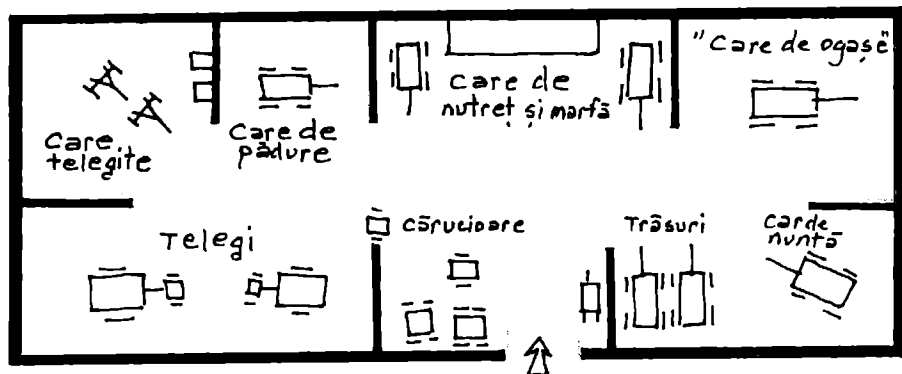
6. Întreaga experiență câștigată în realizarea expozițiilor temporare în Muzeul în Aer Liber, inclusiv în colaborarea între secțiile Muzeului ASTRA în realizarea lor (Centrul de Informare și Documentare Etnologică, Muzeul Civilizației Transilvane, Secția Grafică – Computerizare, Laboratorul Zonal de Conservare–Restaurare, Serviciul Administrativ, Serviciul de Contabilitate) este un bun câștigat în favoarea realizării unor expoziții de ținută care să corespundă intereselor muzeale de reprezentare cât mai integrală a fenomenelor reale ale câmpului de civilizație populară tradițională. Dar

ea nu poate suplinii în nici un caz nevoia unei expoziții permanente privind civilizația populară, care pornind de la nivelul fostei expoziții de artă populară să realizeze o altă dimensiune complementară a reprezentării monumentelor din cele 6 sectoare tematice ale Muzeului în Aer Liber. Deocamdată realizarea unui complex multifuncțional este greu de realizat din lipsa fondurilor financiare, dar importanța lui rămâne aceeași: doar prin realizarea unor linii muzeografice de reprezentare complementară a Muzeului în Aer Liber poate fi plătită datoria profesiei de etnomuzeolog față de amploarea unui câmp dinamic de valori ce trebuiesc salvate, conservate, revitalizate. Noi putem realiza restul prin talent și tenacitate într-un limbaj științific, semantic, muzeologic. Abia atunci Muzeul Astra va deveni un adevărat Muzeu de Istorie a Civilizației Populare Tradiționale.

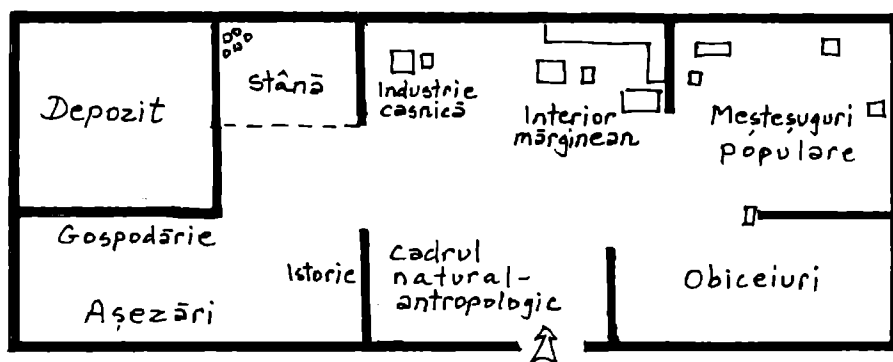
Die Pavillonausstellung – grundlegendes komplementares Vorgehen des Museums der traditionellen Volkskultur "ASTRA"

Das Material analysiert die voruebergehenden Ausstellungen, organisiert zwischen 1990-2000 im Frelichtmuseum "ASTRA". Die Ausstellungen wurden in einem speziell ausgestatteten Raum des Museums orgasiert und ergaenzen somit den Ueberblick der volkstuemlichen Baudenkmaeler, die im Museum transloziert wurden. Diese Ergaenzung, erfolgt durch die Darstellung der ethnographischen Phaenomenologie und Thematik die Baudenkmaeler des Museums nicht erklaebar sind.

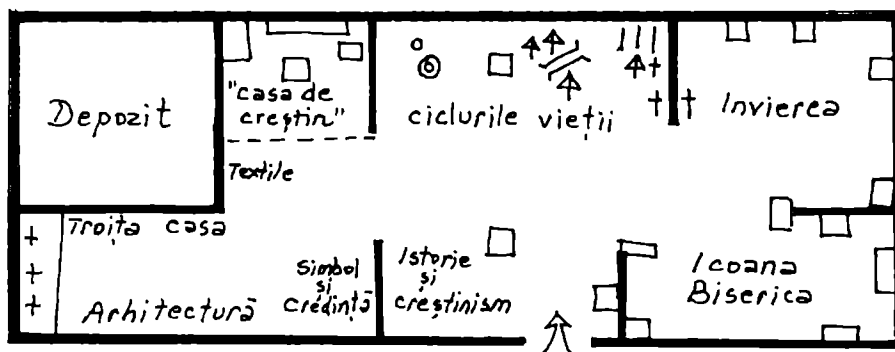
1.EXPOZITIA :„VEHICULE TRADITIONALE CU ROTI”- 1997

2.EXPOZITIA :„ MARGINENII SIBIULUI”- 1999

3.EXPOZITIA:„VALORI CRESTINE IN CIVILIZATIA POPULARA ROMANEASCA”- 2000

Pași spre realizarea expoziției permanente pavilionare - expoziții temporare realizate în Muzeul în Aer Liber ASTRA

Foto 1: Expoziția permanentă a Proiectului Tematic.
Ausstellung des thematischen Projektes.

Foto 2: Cabinetul Memorial "Dr. Cornel Irimie".
Dokumentationszentrum "Dr. Cornel Irimie".

Foto 3: Vernisajul expoziției “90 de ani de etnomuzeologie din Transilvania” - 1995.

Die Einweihung der Ausstellung “90 Jahre rumänische Ethnomuseologie in Siebenbürgen” - 1995.

Foto 4: Expoziția “90 de ani de etnomuzeologie din Transilvania” - 1995.

Ausstellung “90 Jahre rumänische Ethnomuseologie in Siebenbürgen” - 1995

Foto 5-6: Expoziția "90 de ani de etnomuzeologie din Transilvania"
- 1995.

Ausstellung "90 Jahre rumaenische Ethnomuseologie in
Siebenbuergen" - 1995